

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Infoühiskond ja sotsiaalne heaolu

Sotsioloogia ja infoteadused eriala

Indrek Nägelik

**Tallinna ja Tartu koolinoorte alkoholi tarbimise seotus
sotsiaalsete mõjuteguritega**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Rein Murakas, MA

Tartu 2019

Sisukord

ABSTRACT	3
The relationship between alcohol consumption and social factors amongst teenagers in Tallinn and Tartu	3
SISSEJUHATUS	4
1. TEEMA ÜLEVAADE	5
1.1 Keskkonna mõjurid.....	5
1.2 Sotsiaalsed mõjurid.....	6
1.3 Grupitunnetus kui sotsiaalne mõjur	6
1.4 Vanuse ja elukoha tähtsus.....	8
1.4 Probleemipüstitus ja uurimisküsimused	9
2. MEETODID	11
2.1 Andmete kogumine.....	11
2.2 Rahvusvaheline uuring „Euroopa Noored“, selle ajalugu ning kasutus Eestis	11
2.3 Varasemad „Youth of Europe“ uuringute andmestike põhjal tehtud tööd	12
2.4 Uuringu läbiviimise üldine protseduur	13
2.5 Valim	13
2.6 Andmeanalüüsi läbiviimine	13
3. TULEMUSED	15
3.1 Kirjeldav statistika.....	15
3.2 Noorte alkoholi tarbimine nimetatud asukohtades	16
3.4 Eakaaslastele alaealistele keelatud käitumisega mulje avaldamine.....	18
3.4 Vastajate kuvand oma sõpradest.....	20
4. DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED	22
5. KOKKUVÕTE	28
6. KASUTATUD KIRJANDUS	29

ABSTRACT

The relationship between alcohol consumption and social factors amongst teenagers in Tallinn and Tartu

The aim of the thesis is to check the existence of relationships between the Estonian teenagers alcohol consumption index developed in this thesis and the social factors. In the analytical part of this thesis, the 2016 European Youth Living and Living Conditions Survey (n = 4055) was used. In the course of the research, the alcohol consumption index was created on the basis of the four questions, that measured alcohol consumption rate of the respondents, which was compared with the correlation values of the three topic blocks: 1) How respondents perceive their friends; 2) Are they perceiving prohibited activities necessary for the approval of peers 3) Location of alcohol consumption. Correlations revealed that the frequency of consumption is related to some extent to respondents perceived image of their friends and with some locations of alcohol consumption, but are not related to the activities needed to obtain approval from peers. In addition, it may be pointed out that the lack of correlation may be due to the fact that most pupils do not consider it necessary to do prohibited activities to gain approval from their peers. There were also some gender and location differences between groups. In the following works, it is worth examining the causality of the above-mentioned relationships. The difference between gender and location should be examined qualitatively. One of the work suggestions for practitioners, politicians, and teachers is that alcohol consumption should not be seen as a medical or economic indicator, but also as social processes, context and environment (the image of friends, social control from adults) also have an impact on the development and presence of alcohol in young people lives and it should be taken into account in the prevention work of alcohol and, more generally, prevention work for addictive substances generally, as well as in political decision-making on alcohol policies.

SISSEJUHATUS

Alkoholist ja noortest rääkimine on möödapääsmatu, kuna alkoholi tarbijate osakaal täiskasvanud elanikkonnast on enamus, 2017 aasta seisuga, 85,1% (Reile, Tekkel, Veideman, 2019) seega puutuvad vähemalt kaudselt enamus noori oma lähikondsete nagu pere, sõprade ja tuttavate kaudu alkoholi tarbimisega kokku. Lisaks „Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring, 2017/2018. õppeaasta,“ andmete järgi tarbib alkoholi vähemalt harva 16,5% 11 aastastest; 35,3% 13 aastastest ja 62,2% 15 aastastest noortest (Oja, Piksööt, Rahno. 2019.). Alkohol on seega noortele nii fooniks, kui ka kokkupuute allikaks, eriti vanuse kasvades.

Alkoholi tarbimine ja selle fooni kahjulikust võib vaadelda erinevalt. Enamasti saab lugeda kahest peamisest käsitlusest: alkohol kui tervisekahju ja sõltuvuse tekitaja ning alkohol kui sotsiaalse kahju tekitaja ja arengu pidurdaja. Ajalooliselt, isegi nii hilja kui alles pärast 2000 aastat, on võimalik lugeda peamiselt tervise kahjustest ning sõltuvusest (Viru & Volver, 2004), mida aeg edasi, seda rohkem pööratakse rõhku sotsiaalsetele tagajärgedele (Tervise Arengu Instituut 2019) ning tervise poole pealt keskendutakse peamiselt alkoholi mõjust aju arengule ja selle tõttu noore arengu pidurdumise perspektiivile (McNeely, Blanchard, 2009). Tervishoiu ringkonnad (näiteks WHO) ning kodanikuühendused (Eesti Karskusliit), on hakanud viimastel kümnenditel pooldama segakäsitluse kasutuse tähtsust ja üritavad võrdselt rõhku panna nii tervisekahjude kui sotsiaalse kahju tähtsusele (WHO, 2011).

Käesolevas töös vaadeldakse Eesti noorte valimil seoste olemasolu või nende puudumist töös väljatöötatud alkoholi tarbimise indeksi ning sotsiaalsete tegurite vahel. Tunnused mille seost indeksiga otsiti: 1) noorte kuvand sõpradest; 2) eakaaslaste heakskiidu pälvimiseks vajalikud tegevused 3) alkoholi tarbimise asukoht. Uurimuse eesmärk pole kirjeldada noorte alkoholi tarbimise iga üksikasja ja sellega seonduvaid tunnuseid suhtarvudes, vaid muuta alkoholi tarbise sagedust kirjeldavad neli tunnust üheks mõõdik indeksiks ning mõõta korrelatiivsete seoste olemasolu selle ning sotsiaalsust kirjeldavate tunnuste vahel. Lisaks uuriti koostatud indeksi põhjal, kas elukoht ja sugu võib mõjutada alkoholi tarbimist.

1. TEEMA ÜLEVAADE

1.1 Keskkonna mõjurid

Mõjurid, ehk mõjutegurid on tegurid, mis võivad suunata inimest või gruppi üht või teist teguviisi ellu viima. Keskkonna mõjuriteks nimetatakse elamis- ja töökeskkonnast tulenevaid tegureid (Terviseinfo.ee 2017). Alkoholi puhul saab lugeda keskkonnast tulenevateks teguriteks: selle kättesaadavust, nähtavust ja alkoholi tarbimiseks võimaldatud asukohti. Kättesaadavuse alla liigitub: müügikohtade arv, alkoholi hind, müügikohtade ligipääsetavus ja nähtavus, kellajalised müügipiirangud müügikohas, alkoholi müümise viis (näiteks kaasa müümise keeld) jne (Alkoholiseadus 2019). Alkoholi nähtavuse alla võib liigitada kui atraktiivne on alkoholi eksponeerimine müügikohas, kas alkohol on paigutatud nähtavale, kas ta paikneb teiste kaupade keskel või eraldi jne. Passiivsed mõjurid võivad kaudselt aidata vähendada alkoholi tarbimist ühiskonnas, nagu näiteks 2008 aastal jõustunud öine alkoholi müügi piirang jaemüügi asutustes (Eesti Konjunkturiinstituut 2018), mis omas efekti koos mõni aeg hiljem saabunud majanduslangusega. Samad mõjurid võivad osalt ka tarbimist suurendada, näiteks 2017 aastal alkoholi aktsiiside suuredamisest ajendatud alkoholi hinna tõus, tekitas osades eestlastes protestivaimu ning tekitas piirikaubanduse Lätiga, mis omakorda suurendas piirikaubanduses osalenute koduseid alkoholi varusid ning läbi selle ka tarbimist (Lepane, Joosing, & teised, 2018). Eestis on alkohol üldiselt kergesti kättesaadav, seda eriti võrdluses Põhjamaadega. Alaealiste puhul ei tohi unustada ka mittekommertsiaalseid alkoholi omandamise viise, näiteks vanematelt lastele või sõpradelt sõpradele (Sotsiaalministeerium, 2014). Olenevalt keskkonnast võib olla kultuuriliselt edasi kandunud täisealiste noorte poolne alkoholi hankimine oma alaealistele sõpradele, teatud sotsiaalsetes olukordades (Wagenaar, Finnegan, Wolfson, Anstine, Williams & Perry, 1993). Sellised alkoholi omandamise viisid võivad tekitada noortes huvi tarbida keskkonnas, kus kohast alkohol on hangitud või on seda võimalik segamatult tarbida. Juhtudel, kus vanemad on noore alkoholi tarbimisest teadlikud, võivad vanemad isegi julgustada lapsi alkoholi tarbima, et noorte tarbimise algus toimuks

kontrollitud ja turvalises keskkonnas, kultiveerimaks vastutustundlikku alkoholi tarbimise harjumust. Lisaks peavad paljud vanemad alkoholi tarbimist ning isegi liigtarbimist normaalseks osaks üleskasvamise protsessist (Valentine, Holloway, Knell, & Jayne, 2008). Sellistes tingimustes võib ka noorel olla suurem soov katsetada alkoholiga turvalises keskkonnas.

2010 aastal läbi viidud „Alkoholi tarbimise sotsiaalse surve uuring“ leidis, et Eesti üldine elukeskkond soosib alkoholi tarbimist. Alkoholi kättesaadavus osutus suurimaks soosivaks teguriks (Möller, 2010). Võrreldes Eestiga on Põhjamaades olnud läbi ajaloo palju karmim alkoholipoliitika sh on palju tähelepanu pööratud ka kättesaadavusele, näiteks läbi riiklike Alkomonopolide (Ahermaa, & teised, 2003).

1.2 Sotsiaalsed mõjurid

Eelnimetatud „Alkoholi tarbimise sotsiaalse surve uuring“ pööras suure osa oma tähelepanu sotsiaalpsühholoogilisele mõjurile, täpsemalt grupisurvele. Alkoholi kerge kättesaadavuse järel on just sõprade/tuttavate eeskuju olulisim tarbimist soosiv tegur. Seltskonnas, kus teised alkoholi tarbivad, on kerge jääda endale kindlaks mitte juua. Enamik sotsiaalse surve uuringus osalenutest on olnud olukorras, kus neile on aktiivselt alkoholi pakutud. Üle poole osalenutest tunnistas, et on seltskonnas olles joonud rohkem kui esialgu kavatsesid. Samas on umbes pool vastajatest nendes olukordades olnud siiski vaid harva. Eelnimetatud uuringust nähtus ka, et ootamatu alkoholi pakkumine võib inimestele tekitada kimbatust ning tekkinud olukorra lahendamiseks võib näida alkoholi vastu võtmine lihtsaim lahendus. Samas tundsid ainult kolmandik vastajatest eemale tõrjutust, kui keeldusid alkoholi vastu võtmisest (Möller, 2010). Sellest nähtuks nagu ei peaks inimesed alkoholi peale surumist probleemiks vaid igapäevaseks nähtuseks.

1.3 Grupitunnetus kui sotsiaalne mõjur

Olenevalt kultuuriruumist ja keskkonnast ei pruugi surve või suundumus alkoholi tarbida alati tulla väljastpool indiviidi. Inimene võib ennast tunda sotsiaalselt ebapädevana ning näha alkoholis enda jaoks kui sotsiaalset tööriista, millega keerulisi või hirnutavaid sotsiaalseid olukordi lahendada. Mõnedes uuringutes on leitud, et alkoholi tarbimisel võivad olla kolm peamist sotsiaalpsühholoogilist motiivi: enese täiustamine, (parem) toimetulek ja sotsiaalne kinnitus (Read, Wood, Kahler, Maddock, & Palfai, 2003).

Eelmainitud uuringust nähtus, et grupis võivad hakata inimestele kehtima veidi erinevad normid sellest, millest lähtuvad nad üksikisikuna. Suhtlemine grupis on inimestele möödapääsmatu, olgu selleks siis pere, töökollektiiv, sõbrad või klassikaaslased. Grupp on vähemalt kolmest isikust koosnev rühmitus, mille liikmed suhtlevad omavahel, mõjutavad üksteist ja on seotud ühise ülesande lahendamisega. Grupp on enamasti moodustunud põhjusega saavutada mingi ühiselt soovitud tulemus. Grupis kehtivad normid, mis määravad kindlaks soovitud ja lubatud käitumise. Enamasti normid ühendavad ja suurendavad liikmete vastastikust meeldivust. Normid peegeldavad ka rühma arengut ja kujunevad osaliselt kindlaks lepitud mängureeglite järgi. Suuremalt osalt on need vaikumisi omaks võetud käitumisstandardid. Rühma normid võivad olla paika pandud ka grupijuhil poolt. Normidest üle astujat võidakse karistada, näiteks: hoiatus, tunnustuse jätmine, moraalne või materiaalne karistus, liikme ignoreerimine või lausa grupist välja heitmine. Mõned normid võivad toimida grupile ja selle liikmete arengule kahjulikult. (Kidron, 2004)

Michael Bond on oma raamatus „The power of others: Peer pressure, groupthink, and how the people around us shape everything we do,“ välja käinud huvitava mõtte, mille kohaselt inimesed mitte ei kaota oma identiteeti grupis, vaid omandavad selle. Grupis omandatud identiteet on enamus juhtudel ajutine ning sõltub hetke oludest (Bond, 2015). Ka alaealiste juhuslikud alkoholi tarbimised lähevad sinna kategooriasse. Alkoholi tarbitakse, sest antud olukord ja seltskond „nõuab“ seda. Paljudes sotsiaalsetes olukordades võib inimene tunda, et lihtsam on pakutud alkohol vastu võtta, kui sellest keelduda (Möller, 2010). Ka annab sellist käitumist seostada grupimõtlemisega (inglise keeles: groupthink). Tegu on praktikaga, kus mõeldakse või tehakse otsuseid grupis, viisil, mis surub maha loovust või isiklikku vastutust (Wilson, & Hanna, 2005). Selle tekkeks on vaja suurt grupi sidusust ja lihtsasti mõjutatavaid liikmeid, aga halvimal juhul võib see välja viia puudulike alternatiivide nägemiseni, riskide mitte nägemiseni ning kallutatuse ni piiratud infoga töötamisel.

Seega grupisurve on miski mis võib olenemata vanusest mõjutada inimest käituma nii nagu ta üksikisikuna ei oleks võib-olla käitunud. Grupisurve võib olla seega eriti ohtlik noores eas, kui soovitakse suuremaid vabadusi kui lapseas, kuid ei mõisteta veel oma tegude eest vastutuse võtmise tähtsust. Selline teistsuguse, oma vanematest erineva „tõe“ otsimine võib kallutada noort veelgi enam alluma teiste eakaaslaste normidele (Collins, Jordan, & Coleman, 2016). Grupisurve ei pea olema alati negatiivne, näiteks võib see viia ka õpitulemuste paranemise ning ühiste kasulike hobide avastamiseni. Vanematel on grupisurve tasakaalustamisel peamiselt

ettevaatliku nõuandja roll noore elus ning paljuski ei tähenda grupisurve seda, et ühed alluvad grupisurvele ja teised survestavad, pigem on enamasti tegu juba eelsoodumuslikult kokku sattunud sarnaste noortega, kes hakkavad olemasoleva sarnasuse pealt looma ühist identiteeti (Guzman, 2007). Loomulikult püsib siiski ka negatiivse grupisurve oht, mis võib viia riskikäitumiseni, seda eriti noorte puhul, kellel on madalam enesehinnang või kes puutuvad vähe kokku koolikeskkonnaga (De Guzman, Bosch, 2007).

1.4 Vanuse ja elukoha tähtsus

Antud töö kontekstis, loetakse valimist tulenevalt, noorteks 15 – 16 aastaseid küsimustikule vastanud Tallinna ja Tartu noori. Selles vanuses noorte vaatlemine on mõistlik, kuna selles vanuses omavad piisavalt suur hulk noori alkoholiga kokkupuudet. Näiteks Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise 2013/2014.õppeaasta uuringu kontekstis oli alkoholi tarvitanud 72% 15-aastastest (Aasvee, Liiv, & teised, 2016). Vanus 15 võib olla ka vanuseks, millest alates noor alkoholi regulaarselt tarvitama hakkab (Valo, 2014).

Vaadeldes alkoholi tarbimise andmeid nii noorte kui täiskasvanute seas, märkame et neis on erinevused, mis joonistuvad tihti välja vastavalt vastajate soole ja elukohale. Võtteks näiteks Tervise Arengu Instituudi poolt läbi viidava Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuringu 2017/2018.õppeaasta andmed ning Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuringu 2005/2006.õppeaasta andmed, näeme et neist on soolised ja elukohtast tulenevad erinevused. 2007 aastal avaldatud varasema uuringu andmetest tuleb näiteks välja see, et 2005/2006 õppeaastal küsitletud poistest 20,1% ei olnud alkoholi proovinud, aga tüdrukutest ei olnud proovinud 27,3%. Erinevus oli seega 7,2 protsendipunkti. Sarnane vahekord oli veelgi suurem purjus oldud kordade puhul. Mitte ühtegi korda ei olnud purjus olnud 53,4% vastanud poistest ning 65,8% tüdrukutest. Vahe poiste ja tüdrukute mitte purjus olnute vahel on 12,4 protsendipunkti. 2017/2018 õppeaastaks olid mitte proovimise protsendid tõusnud poistel 49,1% ja tüdrukutel 55,5% peale. Vahe oli seega vähenenud 6,4 protsendipunkti peale. Mitte purjus oleku protsendid oli tõusnud poistel 80,4% peale ja tüdrukutel 83% peale. Mitte purjus oleku erinevus oli seega 12 aastaga langenud vaid 2,6 protsendipunkti peale, 12,4 protsendipunktilt. Noorte tervishoiu ja riskikäitumise aspektist on kasulik, et aina vähem noori proovib alkoholi ja jääb sellest purju. Mida suuremaks muutub alkoholist hoiduvate noorte osakaal, seda väiksemaks muutub sooline erinevus noorte seas.

Samade uurimuste põhjal saab välja tuua ka piirkondlikud erinevused. 2005/2006 õppeaastal vastas 23,7% Harju ja Rapla maakonna noortest (edaspidi Põhja-Eesti), et pole alkoholi

proovinud, ning 22,8% Tartu, Jõgeva, Põlva, Valga ja Võru maakonna (edaspidi Lõuna-Eesti) noortest, samale küsimusele sama moodi. Erinevuseks teeb see siis 0,9 protsendipunkti. Ka purjus mitte olnute osakaalu erinevus oli küllaltki sarnane. Põhja-Eesti noortest polnud purjus olnud 2005/2006 õppeaastal 59,4% ja Lõuna-Eesti noortest 60,5%. Erinevus seega 1,1 protsendipunkti (Aasvee, Poolakese, Minossenko, Kurbatova, 2007). Piisavalt väike erinevus ei annaks veel huvi piirkondlike erinevusi uurida, kuid aastate lõikes võivad ka piirkondade erinevused muutuda. 2017/2018 õppeaastal küsitlusele vastanud Põhja-Eesti noortest 83,2% polnud purjus olnud ning 79,9% Lõuna-Eesti noortest polnud purjus olnud. Põhja-Eesti noorte tarbijate osakaal oli suurem Lõuna-Eesti alkoholi mitte tarbivate noorte osakaal, vahe oli 3,3 protsendipunkti. Veelgi suuremaks oli erinevus muutunud alkoholi proovivate noorte osakaalus. Põhja-Eesti noored olid endiselt passiivsemad alkoholi proovijad 56,1% mitte proovijate osakaaluga, siis Lõuna-Eesti noorte mitte proovijate osakaal oli 46,2%, ehk Põhja-Eesti noorte hulgas oli 9,9 protsendipunkti võrra alkoholi mitte proovinuid (Oja, Piksööt, Rahno, 2019).

Eeltoodud andmete võrdlus näitab, et soolised ja piirkondlikud erinevused on olemas olnud Eesti noorte alkoholi tarvitamises. Sellest lähtuvalt on antud tegureid vaadeldud ka käesolevas töös.

1.4 Probleemipüstitus ja uurimisküsimused

Varasema info põhjal saame järeldada, et inimeste sh noorte otsustusi saavad mõjutada erinevad tegurid. Need tegurid saavad mõjutada ka tarbimisja tervisekäitumise otsuseid, näiteks otsust alkoholi tarbida (Terviseinfo.ee, 2017). Sealhulgas on kaks peamist tegurit, mis ei sõltu ainult inimesest ning tema enda valikutest: keskkond ja sotsiaalpsühholoogilised mõjurid (ehk teised inimgrupid). Sellest lähtuvalt vaatlen antud töös kahte probleempunkti: keskkonna seos alkoholi tarbimise intensiivsusega ja sõprusgrupi seos alkoholi tarbimise intensiivsusega.

Varasemate uuringute põhjal saab väita, et eesti täiskasvanud tunnevad, et Eestis on alkoholi kerge kätte saada ning see soosib alkoholi tarbimist (Möller, 2010). Teada on ka, et alaealised noored saavad alkoholi enamasti seda ise mitte ostes vaid vanematelt sõpradelt või lapsevanematelt (Sotsiaalministeerium, 2014). Vanemad sõbrad võivad tunda kohustust hankida alkoholi, sest neile hangiti alkoholi vanemate sõprade poolt, kui nemad olid alaealised (Wagenaar, Finnegan, Wolfson, Anstine, Williams & Perry, 1993). Lapsevanemad võivad tahta

hankida ja pakkuda alkoholi oma lapsele koduses keskkonnas, et alkoholi tarbimine oleks kontrolli all ning turvaline (Valentine, Holloway, Knell, & Jayne, 2008). Sellistes tingimustes võib ka noorel olla suurem soov katsetada alkoholiga endale tuttavas (sõprade juures) või turvalises (oma kodus) keskkonnas.

Sotsiaalpsühholoogilisi mõjureid vaadates, jääb silma, et inimestel sh noortel eriti on tähtis gruppi kuuluda (Kidron, 2004), seda mõnikord piirini, mis võib viia ennast kahjustavate tegevusteni (De Guzman, Bosch, 2007). Alati polegi üksikisikud nii erinevad üksteisest enne grupi moodustamist ning paljuski muutuvad grupi liikmed lihtsalt üksteisele sarnasemaks grupis (Guzman, 2007). Grupisurve tingimustes võib hakata inimene käituma nii nagu ta üksikisikuna ei oleks või-olla käitunud, eriti võib avalduda see nooruseas (Collins, Jordan, & Coleman, 2016). Lisaks on täiskasvanutega tehtud uuring tõestanud, et paljudes olukordades on Eesti inimesel lihtsam pakutud alkohol vastu võtta (Möller, 2010) (tegevus mida väljaspool gruppi poleks või-olla tehtud), siis võivad ka noored tunda grupis sarnast vajadust. Antud töö kontekstis saab sellist käitumist vaadelda läbi keelatud tegevuste, mida noored viivad läbi, et eakaaslastele muljet avaldada, selleks et mitte grupist kõrvale jääda.

Seni on välja tulnud välja ka mõningaid tegureid, mis muudavad üksikisikute kuvandit grupis olles üksteisele sarnasemaks. Näiteks väide, et grupiidentiteet võib olla ajutine ja tuleneda hetke olukorrast (Bond, 2015), et grupis kehtivad normid, mis määravad kindlaks soovitud ja lubatud käitumise ning et need normid ühendavad ja suurendavad liikmete vastastikust meeldivust (Kidron, 2004). Lisaks on eksisteerib olemasoleva sarnasuse pealt loodav ühine grupi identiteet (Guzman, 2007). Antud töös kasutatud uurimuse küsimustikus piiritleb ära sellised sarnanused kõige paremini küsimus, mis küsib vastajatelt arvamust nende sõprade kuvandi kohta.

Keskkonnale ja inimgruppidele, kellega lävitakse, lisanduvad tunnused, mille üle noortel on vähene (elukoht) kontroll, või puudub see üldse (bioloogiline sugu). Varasemad uuringud on näidanud, et ka need tunnused mõjutavad noorte alkoholi tarbimist ning see mõju võib olla ajas muutuv (Aasvee, Poolakese, Minossenko, Kurbatova, 2007), (Oja, Piksööt, Rahno, 2019).

Töös esitatud uurimisküsimused oleks seega järgnevad:

1. Kas alkoholi tarbimise sageduse ja tarbimise sagedusega teatud asukohtade vahel on seos?
2. Kas alkoholi tarbimise sageduse ja eakaaslastele (alaealistele) keelatud käitumisega mulje avaldamise vahel on seos?

3. Kas alkoholi tarbimise sageduse ja kuvandi, mis noortel on oma sõprade kohta, vahel on seos?

4. Kas ja millised on soolised ning piirkondlikud erinevused eelvaadeldud küsimustes?

2. MEETODID

2.1 Andmete kogumine

Rahvusvaheline 15-16 aastaste noorte eluolu, elutingimuste ja (riski)käitumise uuring on käivitatud ECADi (European Cities Against Drugs) poolt ning projekti kuraatoriks on Icelandic Centre for Social Research and Analysis (ICSRA) Reykjaviki Ülikoolis. Uuringu eesmärk on uuringupõhise info alusel riskikäitumise ennetusmeetmete välja töötamine kohaliku omavalitsuse tasandil (Planet Youth. i.a.). Eestis viidi 2016 aastal, lisaks Tartule uuring läbi ka Tallinnas. Tartus osalesid uuringus 28 üldhariduskoolist 21 kool, valimist jäeti välja erivajadusega laste koolid ja üks riigigümnaasium. Küsitlusele vastasid osalevate koolide 9.-10. klasside õpilased, vastavalt kooli formaadile (põhikoolid, põhikooli osaga gümnaasiumid ja põhikooli osata gümnaasiumid). Tallinnas osales 53 üldhariduskoolist 49 ja 5 kutsekoolist kõik koolid. Igast küsitletud üldhariduskoolist üks 9. ja üks 10. klass (kui sellised klassid olemas). Kui koolis oli mitu paralleelklassi, siis klasside seast tehti valik juhuslikult. Kutsekoolides küsitleti kindel arv õpilasi lähtuvalt kooli üldisest õpilaste arvust. Ka Tallinnas jäeti valimist välja erivajadustega laste koolid. Uurimisvahendiks oli 79 küsimusega ankeet. Küsimustik oli koostatud Islandil, kuid tõlgitud Eesti keelde. Vastamine oli konfidentsiaalne ja anonüümne. Täidetud küsimustikud saadeti Reykjaviki Ülikooli, kus need masinsisestati ning saadud info põhjal loodi SPSS andmefail edasiseks analüüsiks.

2.2 Rahvusvaheline uuring „Euroopa Noored“, selle ajalugu ning kasutus

Eestis

Uuring „Euroopa Noored“ (hilisem „Maailma Noored“) loodi Islandil programmina „Islandi Noored“, et vähendada noorte sõltuvusainete tarbimist. See põhineb varasemal valdkonna teaduskirjandusel ja kohalikul teadustööl. See on kogukonna põhine alt-üles mudel, kuhu üritatakse kaasata kõiki, kellel on teemavaldkonnaga pistmist, et luua võrgustik toetamaks, vaatlemaks ja võimaluste loomiseks positiivseteks arenguteks noorte seas kohalikul tasandil. (Sigfusdottir, Thorlindsson, Kristjansson, Roe & Allegrante, 2008)

Programmis seoti riigisiseselt teada olev info ning kohaliku taseme info. Suhtlust ja sidemeid peeti programmi rakenduses väga tähtsaks ning selle pärast, seoti uuringu tulemustest välja joonistunud probleemide lahendamiseks kogukond, noored, vanemad ja kool. Tänu pidevale monitooringule ning sellest lähtuvale pidevale rakenduslikule tööle noortega, mis on leidnud aset alates aastast 1998, on Islandil noorte sõltuvusainete tarbimine olnud püsivas vähenemises. (Sigfusdottir, Thorlindsson, Kristjansson, Roe & Allegrante, 2008)

Erinevad Euroopa linnad on liitnud uurimusega ning hakanud viima läbi tööd noortega alates aastast 2006 (Youth in Europe. i.a.). Aastaks 2019 on programm jõudnud juba ka Euroopast välja, näiteks Tšiili, Lõuna-Koreasse ja Keeniasse. (Planet Youth. i.a.)

Eestis on uuringut läbi viidud alates 2012 aastast (Tallinn). Osaletud on ka 2014 (Tallinn, Tartu, Tapa), 2016 (Tallinn ja Tartu) ning 2018 (Tallinn) (Rahvusvahelise uurimisprojekti "Youth in Europe/Planet Youth" eesti andmete kollektsioon, i.a.).

2.3 Varasemad „Youth of Europe“ uuringute andmestike põhjal tehtud tööd

Käesolevas töös kasutatava rahvusvahelise 15-16 aastaste noorte eluolu, elutingimuste ja (riski)käitumise uuringu „Youth of Europe“ andmeid on analüüsitud ka varem.. 2016 aasta andmeid kasutades on tehtud üks eelnev bakalaureusetöö. Tegu oli 2018 aastal kaitstud Annika Bunderi tööga: „Tallinna ja Tartu 15-16-aastaste noorte vägivaldse käitumise seos kodusest keskkonnast tulenevate teguritega“. Töö vaatles, nagu pealkirigi ütleb, noorte vägivaldset käitumist ja selle seost koduse keskkonnaga. Töö tähtsaimaks leiuks oli tõdemus, et noorte vägivaldne käitumine on seotud kodus vägivalda nägemise või kogemisega. Alkoholiga seotud tunnuseid töös ei vaadeldud.

Sama uuringusarja 2014 aasta Tartu vastajate valimi põhjal on tehtud samuti eelnevaid töid. Sigrid Siimani 2015 aasta bakalaureusetöö: „Koolinoorte riskikäitumine Tartu 2014/15 noorsoouuringu andmetel,“ eesmärgiks oli teada saada noorte riskikäitumise tase Tartu linnas. Alkoholiga seotust tuli kõige üllatavamalt välja, et gümnaasiumi neiud tarbivad noormeestest rohkem alkohoolseid jooke (Siimann, 2015).

Teine töö, mis on sama 2014 aasta Tartu vastajate valimi põhjal tehtud, on Margit Pinnari 2016 aasta bakalaureusetöö: „Tartu koolinoorte alkoholitarbimise mõjurid Euroopa Noored 2014 andmete tuginedes.“ Töö eesmärk oli välja selgitada peamised perekondlikud, sotsiaalsed ja

kooli poolsed tegurid millel oli oluline seos vastanute alkoholi tarbimisega. Selle töö kontekstis oli oluline leida, et enamus noori ei pidanud vajalikuks alkoholi tarbida sõprade heakskiidu võitmiseks, kuna nende sõbrad ei tarbinud alkoholi (Pinnar, 2016).

2.4 Uuringu läbiviimise üldine protseduur

Tegemist on väikese osaga suuremast rahvusvahelisest 15-16 aastaste noorte eluolu, elutingimuste ja (riski)käitumise uuringust. Uuring viidi läbi Sotsiaalministeeriumi, Tartu Ülikooli, Tartu linna ja Tallinna koostöös 2016 aastal. Käesolevas töös kasutatakse andmeid, mis selle uuringu raames koguti. Andmetelt on valmis ka rakendusteaduslik raport, mis keskendus erinevate tunnuste protsentuaalsele kirjeldamisele. Seetõttu on tegemist eraldiseisva analüüsiga, mida pole varem neilt andmetelt tehtud ega raporteeritud. Andmete kasutamine selles töös on kooskõlastatud Tartu ja Tallinna linnavalitsuse ning uuringu koordinaatoriga. Uuring viidi läbi olemasolevate andmete sekundaaranalüüsina kasutades kirjeldatavat statistikat ja korrelatsioon analüüsi.

2.5 Valim

Andmed pärinevad ankeetküsitlusest ning on anonüümsed. Andmestik sisaldas pärast puudunud vastustega vastajate eemaldamist 4055 vastajat, kellest 1288 olid Tartu koolinoored ja 2767 olid Tallinna koolinoored. Valimis oli 577 noormeest ja 711 neidu Tartust ning 1410 noormeest ja 1357 neidu Tallinnast.

2.6 Andmeanalüüsi läbiviimine

Andmeanalüüs viidi läbi programmides SPSS ja Excel. Analüüsimiseks kasutati kirjeldavat statistikat ja korrelatsioon analüüsi. Kuna kõik vaadeldavad tunnused on ordinaaltunnused, siis kasutati korrelatsioonide arvutamiseks Spearmani korrelatsioonikordajat. Korrelatsioonide väärtused mis on üle 0,7, lugesin tugevateks, korrelatsioonid vahemikus 0,3 kuni 0,699 lugesin keskmisteks ja korrelatsioonid väiksemad kui 0,3 lugesin nõrkateks.

Analüüsi lihtsustamiseks kodeeriti neli noorte alkoholi tarbimist kirjeldavat tunnust üheks noorte alkoholi tarbimist väljendavaks indeksiks.

Tunnused, mis kodeeriti indeksiks olid järgmised:

- Mitu korda Sa oled alkohoolseid jooke tarbinud? Elu jooksul;
- Mitu korda Sa oled alkohoolseid jooke tarbinud? Viimase 30 päeva jooksul;
- Mitu korda Sa oled olnud purjus? Elu jooksul;
- Mitu korda Sa oled olnud purjus? Viimase 30 päeva jooksul;

Toodud tunnused kirjeldavad sama nähtuse erinevaid vorme. Kaks tunnust näitavad alkoholi tarbimist pikemas perspektiivis (elu jooksul) ja kaks lühemas (viimase 30 päeva jooksul), kaks näitavad kergemakujulisemat tarbimist (jooke tarbinud) ja kaks raskema kujulisemat tarbimist (olnud purjus). Kaotamaks ära juhuslikkust vastustes, ning ülemäärase töö hulka, oli mõttekas muuta, neli ordinaaltunnust mis mõõtsid sama nähtuse erinevaid vorme, üheks pikema skaalaga ordinaaltunnuseks, mis muutis noorte senised kogemused alkoholiga, mõõdetavaks ühe skaala abil. Saadud tunnus nimetatakse selle töö kontekstis alkoholi tarbimise sageduse indeksiks. Indekseid luuakse, et vähendada üksikute tunnuste osas väliseid mõjusid ja tekitada stabiilsem näitaja (Babbie, 2000).

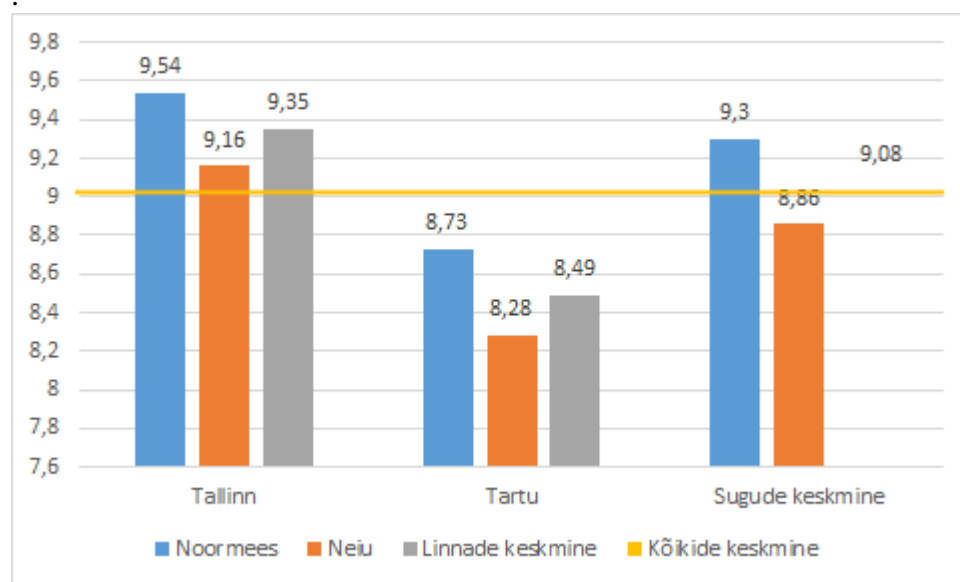
Originaaltunnused olid skaalal: 1 – „Mitte kordagi“; 2 – „1-2 korda“; 3 – „3-5 korda“; 4 – „6-9 korda“; 5 – „10-19 korda“; 6 – „20-39 korda“; 7 – „40 korda või rohkem“.

Uus tunnus oli skaalal 4 – „Mitte kordagi“ (purjus olnud või alkohoolseid jooke tarbinud), kuni 28 – „40 korda või rohkem“ (kõigis kategooriates purjus olnud või alkohoolseid jooke tarbinud).

Korrelatsioonide tabelis ** märgitud korrelatsioonid on olulised tasemel 0,01. Kuna valimi maht oli piisavalt suur, siis kõik korrelatsioonid osutusid oluliseks tasemel 0,01.

3. TULEMUSED

3.1 Kirjeldav statistika

Joonis 1. Tallinna ja Tartu noorte alkoholi tarbimise indeksi keskmised väärtused
 Indeks on väärtuses 4 – „Mitte kordagi“, kuni 28 – „40 korda või rohkem kõigis neljas kategoorias.“.

Tartu ja Tallinna noormeeste vahel on nähtav erinevus (Joonis 1). Näiteks on Tallinna noormeeste indeks 0,81 võrra suurem kui Tartu noormeestel. Indeksi väärtused on siiski tagasihoidlikud arvestades indeksi skaala suurt vahemiku: 4 – 28. Selline väärtus annab keskmiseks tulemuseks 1-2 korda kõigis neljas kategoorias.

Neidude alkoholi tarbimine on üldiselt sarnane Tallinna ja Tartu noormeeste tarbimise erinevustele (Joonis 1). Ka Tartu ja Tallinna neidude indeksi väärtus erineb 0,88 võrra. Nende seas on veidi suurem hulk vähem tarbijaid, kui Tallinna neidude seas. Linnade võrdluses on seega Tartu vastajate tarbimise sageduse indeks väiksem kui Tallinna tarbimise sageduse indeks.

3.2 Noorte alkoholi tarbimine nimetatud asukohtades

Tabel 1. Noormeeste vastus küsimusele: Kas Sa tarbid alkoholi allpool nimetatud kohtades?

		Noormehed				Tarbijad kokku
		Mitte kunagi	Harva	Mõnikord	Tihti	
Oma kodu	Tallinn	63%	25%	9%	3%	37%
	Tartu	66%	25%	8%	1%	34%
Teiste kodu	Tallinn	48%	24%	20%	8%	52%
	Tartu	54%	22%	18%	7%	46%
Kaubanduskeskus	Tallinn	93%	5%	2%	1%	7%
	Tartu	95%	4%	1%	1%	5%
Õues(tänav, park)	Tallinn	67%	20%	10%	4%	34%
	Tartu	75%	14%	8%	3%	25%
Klubi, pidu, baar	Tallinn	66%	15%	11%	8%	34%
	Tartu	70%	13%	11%	7%	31%
Kool	Tallinn	92%	4%	2%	2%	8%
	Tartu	94%	4%	2%	1%	6%
Noortekeskus	Tallinn	93%	4%	2%	1%	7%
	Tartu	95%	3%	1%	1%	5%
Laager, spordi väljasõit	Tallinn	85%	9%	4%	3%	16%
	Tartu	88%	8%	4%	1%	12%
Mujal	Tallinn	64%	16%	14%	7%	36%
	Tartu	69%	17%	10%	4%	31%

Tartu ja Tallinna noormeeste vahel joonistuvad välja huvitavad erinevused alkoholi tarbimise koha eelistuse sageduse suhtes (Tabel 1.). Näiteks on sattunud Tallinna noormehed 9 protsendipunkti võrra tihemini alkoholi tarbima õue, mõnda parki või tänavale. Kohtades kus üleüldiselt vähem tarbitakse, pole linnadevahelised erinevused enam nii suured ning võivad tuleneda peamiselt Tallinna natukene suuremast alkoholi tarbimise sageduse indeksi keskmisest väärtusest (Joonis 1). Lisaks vähendab vahet see, et vähem levinud kohtades, nagu kool, noortekeskus ja kaunduskeskus, tarbivad alkoholi vaid vähesed „julged“, kes võib-olla on nagnii juba tihedamini tarbijate hulgas ja omavad seega kogemust, kuidas avalikus kohas mitte vahele jääda või lihtsalt ei hooli enam vahele jäämisest. Üle 5 protsendipunkti erinevus alkoholi tarbimise sageduses Tallinna ja Tartu noormeeste vahel, on teiste kodudes tarbimisel. Tallinna noormehed tarbivad 6 protsendipunkti võrra tihemini teiste kodudes, kui Tartu noormehed.

Tabel 2. Neidude vastus küsimusele: Kas Sa tarbid alkoholi allpool nimetatud kohtades?

		Neiud				Tarbijad kokku
		Mitte kunagi	Harva	Mõnikord	Tihti	
Oma kodu	Tallinn	56%	29%	13%	3%	44%
	Tartu	55%	31%	12%	2%	45%
Teiste kodu	Tallinn	44%	22%	25%	9%	57%
	Tartu	47%	24%	22%	8%	53%
Kaubanduskeskus	Tallinn	96%	3%	1%	0%	4%
	Tartu	98%	2%	0%	0%	2%
Õues(tänav, park)	Tallinn	70%	17%	11%	3%	30%
	Tartu	75%	15%	8%	2%	25%
Klubi, pidu, baar	Tallinn	65%	13%	15%	7%	35%
	Tartu	71%	14%	11%	4%	29%
Kool	Tallinn	96%	3%	0%	0%	4%
	Tartu	97%	3%	0%	0%	3%
Noortekeskus	Tallinn	96%	3%	1%	0%	4%
	Tartu	98%	2%	0%	0%	2%
Laager, spordi väljasõit	Tallinn	89%	6%	4%	1%	11%
	Tartu	93%	5%	2%	0%	8%
Mujal	Tallinn	65%	15%	14%	6%	35%
	Tartu	68%	17%	12%	3%	32%

Neidudel ei paista silma ühtegi nii suurt erinevust linnade lõikes, nagu oli seda noormeestel õues tarbimine (Tabel 1). Suurim erinevus erinevate linna neidudel alkoholi tarbimise sageduses on klubis, peol või baaris tarbimine, mis on Tartu neidudel 6 protsendipunkti väiksem Tallinna neidudest. Tallinna neiud on veidi sagedasemad alkoholi tarbijad üleüldiselt peaaegu kõigis asukohtades, erandiks on vaid kool, kodu, mille erinevus tarbise sageduse vahel on kõigest 1 protsendipunkti võrra suurem Tartu neidudel, Tallinna neidudest.

Tabelis 1. ja 2. joonistuvad selgelt välja asukohad kus noored pigem väldivad alkoholi tarbimist ning kohad kus tarbitakse päris sageli. Üllatavalt on kõige sagedasemaks alkoholi tarbimise kohaks teiste kodud, lausa 52% koolinoortest on vähemalt harva alkoholi tarbinud kellegi teise kodus. Järgneb oma kodu 40% ja esikolmiku lõpetab asukoht mujal 34%. Kolm kohta, mida praktiliselt välditakse on kaubanduskeskused, kool ja noortekeskused. Kõigis neis kohtades jääb noorte alkoholi tarbimise sagedus alla 5%.

Tabel 3. Noorte alkoholi tarbimise indeksi seos tarbimiskohas alkoholi tarbimise sagedusega.

	Tallinn	Tartu
Oma kodus	,581**	,521**
Teiste kodus	,784**	,770**
Kaubanduskeskuses	,265**	,226**
Õues (tänaval, pargis jm)	,633**	,597**
Klubis, peol, pubis või baaris	,639**	,611**
Koolis	,262**	,275**
Noorteklubis,-keskuses	,239**	,211**
Spordi väljasõit, laager	,358**	,324**
Mujal	,621**	,557**

** märgitud korrelatsioonid on olulised tasemel 0,01. Tarbimiskohas alkoholi tarbimise sagedus: 1 – „Mitte kunagi“; 2 – „Harva“; 3 – „Mõnikord“; 4 – „Tihti“

Kuna soolises aspektis ei omanud korrelatsioonid märkimisväärset erinevust, siis nüüd ja edaspidi pole neid töös korrelatsioonide puhul välja toodud. Veidi üllatav kui tugevad korrelatsioonid on tarbiskohtade ja alkoholi tarbimise indeksi vahel (Tabel 3). On loomulik, et mida rohkem on tarbijaid, seda suurem on korrelatsioon, kuid samas on näiteks asukoha mujal (Tallinnas 0,621), õues (Tallinnas 0,633) ja peol (Tallinnas 0,639) korrelatsioon võrdlemisi tugevam, kui nende kohtade protsentuaalne tarbijate hulk, võrrelduna asukohaga oma kodu (Tartu 0,521). Tallinna noorte korrelatsioonid on enamuse levinumates tarbimise kohtades suuremad kui Tartu noorte korrelatsioonid. Kõige suurem korrelatsioon on tunnuse teiste kodus suhtes, Tallinna noorte puhul on see lausa 0,784.

3.4 Eakaaslastele alaealistele keelatud käitumisega mulje avaldamine.

Tabel 4. Mida on vaja teha, et eakaaslaste seast mitte kõrvale jääda? Noormehed.

	Noormehed							
	Tubaka suitsetamine		Alkoholi joomine		Kanepi suitsetamine		Popi tegemine	
	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu
Ei ole üldse nõus	78%	82%	68%	71%	81%	83%	82%	83%
Pigem ei ole nõus	14%	13%	20%	19%	13%	11%	14%	13%
Olen pigem nõus	5%	4%	8%	8%	4%	3%	3%	2%
Olen täielikult nõus	4%	2%	4%	3%	3%	3%	2%	1%

Peamine erinevus, mis Tallinna ja Tartu noormeeste vahel välja tuleb (Tabel 4), on see et Tartu noormehed tunnevad veidi vähem, et peaksid eakaaslaste grupis püsimiseks tegelema alaealistele

keelatud tegevustega. Kõigi küsimuste puhul on Tartu noormeestest nõustuvalt vastanute hulk väiksem, kui Tallinna noormeestest nõustuvalt vastanute hulk.

Tabel 5. Mida on vaja teha, et eakaaslaste seast mitte kõrvale jääda? Neiud.

	Neiud							
	Tubaka suitsetamine		Alkoholi joomine		Kanepi suitsetamine		Popi tegemine	
	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu
Ei ole üldse nõus	82%	87%	74%	76%	86%	90%	84%	88%
Pigem ei ole nõus	13%	9%	17%	17%	11%	8%	13%	8%
Olen pigem nõus	4%	3%	8%	7%	2%	2%	2%	3%
Olen täielikult nõus	2%	1%	2%	1%	1%	0%	1%	1%

Ka neidude puhul kehtib tõdemus, et Tartu noored tunnevad veidi vähem vajadust või survet tegeleda alaealistele keelatud tegevustega, eesmärgiga mitte välja jääda oma eakaaslaste grupist (Tabel 5).

Tabel 6. Noorte alkoholi tarbimise indeksi seos eakaaslaste seast mitte kõrvale jäämiseks vajalike tegevustega.

	Tallinn	Tartu
Vahel on tarvis suitsetada sigarette	,288**	,313**
Vahel on tarvis juua alkoholiseid jooke	,375**	,439**
Vahel on tarvis suitsetada kanepit	,284**	,304**
Vahel on tarvis koolist "poppi" teha	,164**	,201**

** märgitud korrelatsioonid on olulised tasemel 0,01. Tegevustega nõustumise/mitte nõustumise väärtused: 1 – „Ei ole üldse nõus“; 2 – „Pigem ei ole nõus“; 3 – „Pigem olen nõus“; 4 – „Olen täielikult nõus“

Valimi suurusest tulenevalt on korrelatsioonid olulised tasemel 0,01, kuid enamus neist on nõrgad ainult Tartu noorte korrelatsioonid ületavad keskmiselt tugeva korrelatsiooni piirväärtuse. Tugevate korrelatsioonide tekkevõimalust vähendas kindlasti ka asjaolu, et küsimustikus välja toodud tegevusi, ei pidanud suurem osa vastanud noori vajalikuks.

Tabelis 6 on kõige tugevamaks korrelatsiooniks alkoholsete jookide tarbimine ehk sõprade gruppides, kus tarbitakse alkoholi, ei pruugita tarbida teisi sõltuvusained või vähemasti ei eeldata nende tarbimist oma grupi liikmetelt. Rõõmustav on ka näha, et noored ei tunne sotsiaalset survet teha poppi, isegi noored, kes satuvad aeg-ajalt tihedamini alkoholi tarbima.

3.4 Vastajate kuvand oma sõpradest

Tabel 7. Mitu Sinu sõpra Sinu arvates teevad alljärgnevat? Noormehed.

	Noormehed									
	Suitsetavad tubakat		Joovad alkohoolseid jooke		Jäävad vähemalt kord kuus purju		Suitsetavad kanepit		Kaklevad	
	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu
Mitte ükski	24%	29%	19%	20%	28%	32%	49%	56%	63%	67%
Vähesed	30%	38%	24%	27%	24%	26%	24%	29%	23%	27%
Mõned	25%	24%	23%	27%	22%	23%	16%	11%	8%	4%
Suurem osa	15%	7%	25%	20%	18%	14%	7%	3%	3%	1%
Peaaegu kõik	5%	2%	9%	6%	9%	6%	3%	2%	2%	1%

Noormeeste sõprade kuvandist nähtub (Tabel 7), et kõige rohkem arvatakse, et kasvõi vähesed sõbrad joovad alkohoolseid jooke (Tallinna ja Tartu keskmine koondnäitaja 80%). Noormehi kellel selliseid sõpru ei ole, on ainult 20%. Ka arvamus sõprade purju joomise kohta on üsna levinud, tervelt 70% (Tallinna ja Tartu keskmine koondnäitaja) vastanud noormeestest omavad enda arust mõnda sõpra, kes jääb vähemalt kord kuus purju. Need arvud on huvitavad, eriti kui neid võrrelda Tabelis 1. olnud noormeeste alkoholi tarbimise indeksi keskmisega, mis oli küllaltki väike. Järelikult on suuremal osal noortel „see üks“ sõber, kes on silmnähtav alkoholi tarbija ning kohati ka purju jääja. Võib spekuloida ka, et noored arvavad, et nende sõbrad tarbivad rohkem alkoholi, kui nad tarbivad või jätavad noored ise tegelikult suurema alkoholi tarbimise mulje oma sõpradele. Nende spekulatsioonide kinnitamiseks või ümber lükkamiseks meil kahjuks antud töö raames info puudub. Linnade lõikes, on Tallinna noormeestel, nende endi arvamusel kohaselt, jällegi rohkem sõpru, kes tegelevad küsimustikus toodud keelatud tegevustega. Kõige märgatavam on see nende seas kelle sõpradest suurem osa joob alkohoolseid jooke või jäävad purju. Samas annab seda selgitada joonisel 1 olnud suurema keskmise väärtustega esinemisega, Tallinna noormeeste alkoholi tarbimise sageduse indeksis.

Tabel 8. Mitu Sinu sõpra Sinu arvates teevad alljärgnevat? Neiid.

	Neiid									
	Suitsetavad tubakat		Joovad alkohoolseid jooke		Jäävad vähemalt kord kuus purju		Suitsetavad kanepit		Kaklevad	
	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu	Tallinn	Tartu
Mitte ükski	24%	31%	16%	16%	29%	27%	58%	65%	74%	75%
Vähesed	30%	30%	24%	23%	22%	24%	21%	20%	19%	19%
Mõned	22%	26%	21%	26%	18%	23%	13%	11%	5%	4%
Suurem osa	20%	10%	28%	26%	22%	19%	7%	3%	2%	1%
Peaaegu kõik	5%	2%	12%	9%	10%	8%	2%	1%	1%	0%

Tallinna neidude puhul tuleb välja üllatavana tõsiasi, et neil on rohkem sõpru kes joovad alkohoolseid jooke ja jäävad vähemalt korra kuus purju, kui Tallinna noormeestel (Tabelid 7 ja 8). Tallinna ja Tartu erinevusena saab neidude puhul välja tuua, et Tallinnas on neidudel rohkem sõpru kes suitsetavad tubakat või kanepit (Tabel 8). See suundumus tuli välja ka noormeeste puhul, kuid veidi leebemalt kui neidudel.

Tabel 9. Noormeeste alkoholi tarbimise indeksi seos kuvandiga oma sõpradest

	Tallinn	Tartu
Suitsetavad tubakat	,523**	,533**
Joovad alkohoolseid jooke	,596**	,596**
Jäävad vähemalt kord kuus purju	,588**	,569**
Suitsetavad kanepit	,507**	,443**
Kaklevad	,230**	,209**

** märgitud korrelatsioonid on olulised tasemel 0,01. Tegevuste sageduste väärtused: 1 – „Mitte ükski“; 2 – „Vähesed“; 3 – „Mõned“; 4 – „Suurem osa“; 5 – „Peaaegu kõik“

Korrelatsioonid kuvandiga sõpradest ja noorte alkoholi tarbimise indeksi vahel on mõõdukad (Tabel 9). Alkoholi tarbimise sageduse indeksiga omab nõrka korrelatsiooni ainult kaklemise tunnus. Kaklemine on oli ka tunnus, mida vastajad väitsid kõige vähem läbi viidavat oma sõprade poolt. Nähtuvad seosed on loogilised, sest kõlab usutavalt, et noored kes tarbivad ise rohkem, omavad ka rohkem sõpru, kes tarbivad alkohoolseid jooke.

4. DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED

Käesolevas töös uuriti, kas noorte alkoholi tarbimise ja keskkonna ning sotsiaalpsühholoogiliste mõjutegurite vahel on korrelatiivseid seoseid ning millised näevad valitud seosed kirjeldava statistika järgi üldse välja? Selle võrdlemiseks sai töös neljast alkoholi tarbimist mõõtvast tunnusest ringi kodeerida üks tunnus, mida antud töö kontekstis nimetasime noorte alkoholi tarbimise sageduse indeksiks. Indeksis keskmisest väärtusest selgus (Joonis 1), et noorte alkoholi tarbimise sagedus on küllaltki madal. Keskmise väärtus oli 9,08 skaalal 4 – 28.

4.1 Uurimisküsimus 1: Kas alkoholi tarbimise sageduse ja tarbimise sagedusega teatud asukohtade vahel on seos?

Esimesest töös vaatluse all olnud tunnuste küsimuste vastuses selgus, et üllatavalt suur hulk noori eelistab alkoholi tarbida teiste kodudes. See läheb kokku teadmiselega, et noorukiikka jõudnud noored soovivad saada suuremaid vabadusi ning otsivad heakskiitu ja turvatunnet eakaaslastelt ning teistelt inimestelt väljaspool pereringi (Collins, Jordan, & Coleman, 2016). Ka kinnitab see, et noored pole veel valmis või ei oma piisavalt julgust, et oma vanemate ees võtta vastutus oma tegude eest ning halvimal juhul võib see viia ennast kahjustava tegevuseni (De Guzman, Bosch, 2007).

Võiks isegi küsida, et kas ei mängi rolli mitte niivõrd isegi alkoholi kättesaadavus, kui isegi rohkem järelevalve puudumine või noore kursis olek, millal järelevalve võib saabuda. Teiste kodude sagedase alkoholi tarbimise kohana võib mängida rolli seal väiksem kartus jääda vahele sõprade lapsevanematele kui kartus jääda vahele oma lapsevanemale. Lisaks on võimalus, et sõprade juures tarbimise on tinginud vastajate vanemaealiste sõprade komme hankida oma nooremaealistele sõpradele alkoholi (Wagenaar, Finnegan, Wolfson, Anstine, Williams & Perry, 1993). Soolises lõikes hakkab silma, et neid eelistavad oma kodu turvalisust alkoholi tarbimisel, noormehed seevastu on neidudest sagedasemad tarbijad avalikes kohtades. Kodu turvalisust nad nii kõrgelt ei hinda. Selle tagamaaks võib olla vanemate erinev suhtumine olenevalt oma lapse soost tema alkoholi tarbimisse või noorte erinev suhtumine sõltuvalt nende soost, oma vanemate juuresolekul alkoholi tarbida (Valentine, Holloway, Knell, & Jayne, 2008). Soovitus tuleviku

uurimustes noorte alkoholi teemaga tegelejatele võtta vaatluse alla, miks on neiud sagedasemad kodus alkoholi tarbijad, noormehed aga sagedasemad teiste kodus tarbijad? Kas tasuks siin uurida erinevusi kasvatusesest või midagi muud?

Samas küllaltki suur noorte hulk, kes tarbivad alkoholi enda perekonna koduses keskkonnas võib näidata, et vanemate leebem, sõbralikum, nõuandev, toetav ja katsetamist lubav roll võib ära tasuda (Guzman, 2007) ja aidata ära hoida suurema kahju tekke (Collins, Jordan, & Coleman, 2016).

Korrelatsioonid näitavad siiski, et rohkem alkoholi tarbivad noored teevad seda eemal turvalisest kodusest keskkonnast ning eelistavad oma kodule, teiste kodusid, õue, pidusid või ükskõik mis muud keskkonda. Ära tasub ka märkida, et kõige suurem korrelatsioon on tunnuse teiste kodus suhtes, Tallinna noorte puhul on see lausa 0,784. Sellest saab välja lugeda, et kes alkoholi harva tarbib, see teiste kodudesse seda tegema ei lähe ning mida rohkem nooruk alkoholi tarbib, seda tõenäolisemalt teeb ta seda mõne oma sõbra-tuttava kodus. See läheb hästi kokku tulemusega, mis tuli välja Pinnari tööst, et mida rohkem on lapsevanem kursis, kellega ja kus tema laps aega veedab seda väiksem on tõenäosus, et noor alkoholi tarbib (Pinnar, 2016). Ka näitab see, et vanemad kes suudavad mõistliku alkoholi tarbimise kultuuri oma lastele sisendada, tarbivad harvemini ja pigem kodus (Valentine, Holloway, Knell, & Jayne, 2008).

Mõlemast soogrupist nähtub, et enamus vastanud noorte alkoholi indeks on madal. Noorte tervishoiu seisukohalt on see positiivne, lisaks annab see märku, et 15-16 aastase Tallinna ja Tartu noore alkoholi tarbimine pole kuigi sage.

4.2 Uurimisküsimus 2: Kas alkoholi tarbimise sageduse ja eakaaslastele (alaealistele) keelatud käitumisega mulje avaldamise vahel on seos?

Enamus noored ei tunne vajadust või survet eakaaslaste gruppi kuulumiseks teha midagi keelatud või enesearengule kahjulikku (Tabel 4 ja 5). Probleem võib olla selles, et eakaaslaste mõju on üle hinnatud ja/või liialt negatiivselt vaadeldud. Näitavad paljud uuringud, et olenemata teismeliste määsumeelsusest on pere ja vanemate heakskiit, tugi ning nõu noortele siiski väga tähtsad (Siimann, 2015). Alles puuduva läheduse ja vanemate kontrolli tingimustes omandab eakaaslaste mõju suurema tähenduse kui pere oma (McNeely, Blanchard, 2009). Alkohoolsete jookide

joomine on kõige vähem taunitud negatiivsetest tegevustest, et kuuluda eakaaslaste sekka. 10% vastanud noortest oleks nõus või pigem nõus alkoholseid jooke tarbima, et mitte jääda eakaaslaste seast kõrvale. Seda on näidanud ka Islandi kogemus, et alkohol on jäänud enim tarvitatavaks sõltuvusaineks, võrreldes tubaka ja kanepiga (Youth in Europe. i.a.). Islandil on alles hiljuti kanepi suitsetamine muutunud alkoholi joomisest populaarsemaks.

Mulje mitte avaldamise vajalikkus võib olla ka seotud sellega, et alkoholi tarbimise taga olevad sotsiaalsed motivaatorid ei pruugi püsivalt avalduda või mõju omada, tegemist võib-olla pigem inimese enda taustsüsteemiga, mis loob alkoholi tarbimiseks ratsionaalsed ja selged põhjendused. Tegelikuses võib alkoholi tarbimine olla aga palju juhuslikum ning sõltuda ka rohkem sisemistest motivaatoritest, kui välistest motivaatoritest (Read, Wood, Kahler, Maddock, & Palfai, 2003).

Selle tunnuse korrelatsioonid olid enamuses nõrgad, ainult Tartu noorte korrelatsioonid ületasid keskmiselt tugeva korrelatsiooni piirväärtuse. Tugevate korrelatsioonide tekkevõimalust vähendas asjaolu, et küsimustikus välja toodud tegevusi, ei pidanud suurem osa vastanud noori vajalikuks, et mulje avaldamiseks eakaaslastele.

Tabelis 6 oli kõige tugevamaks korrelatsiooniks alkoholsete jookide tarbimine, ehk sõprade gruppides, kus tarbitakse alkoholi, ei pruugita tarbida teisi sõltuvusained või vähemasti ei eeldata nende tarbimist oma grupi liikmetelt. Rõõmustav on ka näha, et noored ei tunne sotsiaalset survet teha poppi, isegi noored, kes satuvad aeg-ajalt tihemini alkoholi tarbima.

4.3 Uurimisküsimus 3. Kas alkoholi tarbimise sageduse ja kuvandi, mis noortel on oma sõprade kohta, vahel on seos?

Uurimisküsimusest tuli välja, et väga suur osa vastanud noori omab vähemalt mõnda sõpra kes tarbib regulaarselt alkoholseid jooke ja jääb purju, ehk siis töö üldisem mõte, et noortest ja alkoholist on vaja rääkida ning seda teemat on vaja uurida, sai kinnituse, kuna alkoholi foon, on sõprade näol võib olla isegi tugevam kui siiani on osatud arvata.

Korrelatsioonid kuvandiga sõpradest ja noorte alkoholi tarbimise indeksi vahel on mõõdukad (Tabel 9). Korrelatsioonide poolest oli tugevaim korrelatsioon sõpradega, kes tarbivad alkoholseid jooke. See leid on igati loogiline, sest nagu eelnevate uurimuste jooksul on saanud teatavaks, siis pahatihti ei pruugigi grupimõju olla indiviidile nii suur (Guzman, 2007) või nii püsiv

(Bond, 2015). Paljuski võib grupi ühtsus tulla sellest, et kokku on sattunud lihtsalt väga sarnased inimesed. Alkoholi tarbimise sageduse indeksiga omab nõrka korrelatsiooni ainult kaklemise tunnus. Kaklemine on ka tunnus, mida vastajad väitsid kõige vähem läbi viidavat oma sõprade poolt. Nähtuvad seosed on loogilised, sest kõlab usutavalt, et noored, kes tarbivad ise rohkem alkoholi, omavad ka rohkem sõpru, kes tarbivad alkohoolseid jooke.

4.4 Uurimisküsimus 4. Kas ja millised on soolised ning piirkondlikud erinevused eelvaadeldud küsimustes?

Joonisel 1 selgunud alkoholi tarbimise sageduse indeksi keskmised väärtused olid küllatki madalad. Skaalal 4–28 oli see 9,08. Sugude lõikes oli indeksi keskmine väärtus neidudel madalam võrrelduna noormeestega ja Tartus elavatel noortel võrrelduna Tallinnas elavate noortega. Seega peab paika eelnev teadmine, et noormeeste ja neidude vahel on kerge erinevus, mis on neidude vähem tarbimise suunas kaldu. Leidis ka kinnitust varasematel noorte alkoholi tarbimise statistikatel põhinev väide, et regionaalsed erinevused eksisteerivad. Antud kontekstis selgus, et Tallinna noorte alkoholi tarbimine on veidi sagedasem kui Tartu noortel. Seega linnade erinevused eksisteerisid. Kinnitust sai senine teadmine, et regionaalsed erinevused eksisteerivad (Oja, Piksööt, Rahno, 2019).

Alkoholi tarbimise sageduse ja eakaaslastele (alaealistele) keelatud käitumisega mulje avaldamise puhul on suurim erinevus noormeeste ja neidude vahel see, et neid tunnevad veidi vähem survet keelatud tegevustega tegelemiseks kui noormehed. Keelatud tegevuste populaarsus/ebapopulaarsus eakaaslastele mulje avaldamiseks on sugude lõikes samas järjekorras. Kõige vähem taunitud tegevus, eakaaslastele mulje avaldamiseks, on alkoholi joomine, siis tubaka suitsetamine, sellele järgneb kanepi suitsetamine ning koolist popi tegemist nähakse kui kõige mitte vajalikuma tegevusena, mulje avaldamisel.

Vastajate sõprade kuvandi puhul selgus, et Tallinna neidudel on rohkem sõpru kes joovad alkohoolseid jooke ja jäävad vähemalt korra kuus purju, kui Tallinna noormeestel (Tabelid 7 ja 8). Tuleviku uurimustes tasuks uurida, kas sõprade kuvandit mõjutab, kui palju ja ? Tallinna ja Tartu erinevusena saab neidude puhul välja tuua, et Tallinnas on neidudel rohkem sõpru, kes suitsetavad tubakat või kanepit (Tabel 8). See suundumus tuli välja ka noormeeste puhul, kuid veidi leebemalt kui neidudel.

Välja tulnud soolisi ja linnadevahelisi erinevus tasuks kindlasti tulevikus edasi uurida, miks mitte ka kvalitatiivselt.

4.5 Kitsaskohad ja lahendused

Käesolevas töös esineb mõningaid asjaolusid, mida tulevastes töödes saab parandada. Näiteks – töö laiali valgumise vältimiseks sai piiritletud ära ainult kolm uurimisküsimust mida vaadeldi ning millega noorte alkoholi tarbimise indeksit võrreldi. Lisaks vaadeldi tunnuste seoseid vaid võrrelduna indeksiga, mitte aga omavahel või teiste tunnustega.

Uurimisainest lisaks ka, kui vaadelda lisaks alkoholi tarbimisel näiteks suitsetamist või kanepi tarvitamist, sest ka nende vaatlemiseks ning miks mitte ka uue tunnuse loomiseks on 79 küsimuse seas piisavalt vastava spetsiifikaga küsimusi.

4.6 Uurimistöö rakendused

Käesolev töö tõi välja, et noorte alkoholi tarbimise ning tarbimiskohas tarbimise sageduse ja sõprade kuvandi vahel on omavahel positiivne seos, antud töö ei suuda kasutatud meetodist tulenevalt lahti seletada, miks see seos eksisteerib. Kas on mõju noorte eakaaslastel, kes on juba täisealised (Wagenaar, Finnegan, Wolfson, Anstine, Williams & Perry, 1993), vanemate kasvatusel (Valentine, Holloway, Knell, & Jayne, 2008) või vanemate kontrollil (Pinnar, 2016). Edaspidistes uuringutes tasuks vaadelda välja tulnud seoseid ja tendentse kvalitatiivsete meetoditega, et selgitada välja põhjused miks need seosed eksisteerivad. Üheks edaspidiseks uurimise võimaluseks oleks anonüümsed intervjuud noortega. Küsimus tõstatub ainult, kas alaealised noored on nõus silmast silma tunnistama alkoholi, tubakatoodete ja kanepi tarvitamist. Kas oleks neil usku konfidentsiaalsesse uurimisse ning julgust usaldada uurijatele teadmisi nende kohta, mida võib-olla isegi nende vanemad ei tea nende kohta.

Huvitav teemavaldkond võiks olla ka näiteks sooliste ja piirkondlike erinevuste uurimine. Osalt tasuks neid võib-olla uurida isegi kvalitatiivkultuuriliselt, et mõtestada paremini lahti Eesti erinevates piirkondades elavate noorte subkultuurid ning nende seas ka sõltuvusainete tarbimine ja grupikultuur.

Töö kirjeldava statistiku osast tuli ka välja, et alaealiste noorte maailm pole mustvalge, kus omaette on alkoholi tarbivad probleemsed noored ja korralikud alkoholi mitte tarbijad, vaid kõik lävivad kõigiga. Sellest lähtuvalt tuleks töös noortega tähtsustada rohkem sidusa võrgustiku tekitamist ning kõigi osapoolte kaasamist (Sigfusdottir, Thorlindsson, Kristjansson, Roe & Allegrante, 2008).

Kokkuvõtteks, saab öelda, et noortele ei lähe väga korda oma eakaaslastele ennast kahjustavate tegevustega mulje avaldamine. Suur hulk noori ei tarbi alkoholi üldse või tarbib vähe, see ei takista neid aga omamast sõpru, kes tarbiksid alkoholi või jääksid isegi aeg-ajalt purju. Kui noor alaealine siiski tarbib alkoholi, siis võib tarbimise sagedus tarbimiskohas sõltuda sellest kui suur tarbija ta on. Vähem tarbijad piirduvad võib-olla oma koduga, suuremad tarbijad otsivad aga pigem kohta tarbimiseks väljaspool kodu. Neile kõlbab tarbimiskohaks pidu, õu või sõbra kodu. Seega tasuks kohalikel omavalitsustel ja koolidel panustada rohkem perega koostöösse ja suhtlemisse, et pere tahaks luua turvalise keskkonna oma lapsele. Sellises keskkonnas julgeks noor proovida turvaliselt ka mõnuaineid ning ei tekiks ohtu ületarbimisele (Valentine, Holloway, Knell, & Jayne, 2008).

Tööst ilmnes, et rakenduslikust aspektist ei tasu alkoholi tarbimist vaadelda vaid tervise teemalise probleemina vaid tarbimise kujunemisele ja olemasolule omavad mõju ka sotsiaalpsühholoogilised tunnused. Soovitatav on erialaspetsalistidel selles uuringus käsitletud tunnuseid inimestega igapäevases töös arvesse võtta – näiteks arvestades, et mõnedel noortel, kes juba rohkem tarbivad alkoholi ning kooli tegevusest on kõrvale jäänud, võib nende usalduse võitmine olla raskem ning koostööle ja mõistmisele tuleb rohkem ressursse kulutada.

5. KOKKUVÕTE

Töö eesmärgiks on kontrollida Eesti noorte valimil seoste olemasolu töös väljatöötatud alkoholi tarbimise sageduse indeksi ning sotsiaalsete mõjutegurite vahel. Analüüsis kasutati 2016 aasta Euroopa noorte eluolu ja elutingimuste uuringu andmestikku (n=4055). Uurimistöö käigus loodi nelja, vastajate alkoholi tarbimise kogust kirjeldanud tunnuse põhjal alkoholi tarbimisesageduse indeks, millega otsiti seoseid korrelatsioonide abil kolme uurimisküsimuse küsimuste väärtustega: 1) noorte kuvand sõpradest; 2) eakaaslaste heakskiidu pälvimiseks vajalikud tegevused 3) alkoholi tarbimise sagedus erinevates asukohtades. Korrelatsioonidest selgus, et tarbimissagedus on seotud mõõdukalt: noore kuvandiga sõpradest ning mõnede tarbimise sagedustega osades asukohtades, kuid pole seotud eakaaslaste heakskiidu pälvimiseks vajalike tegevustega. Korrelatsioonide puudumine, eakaaslaste heakskiidu pälvimiseks vajalike tegevustega, võib olla tingitud asjaolust, et enamuse õpilaste arust pole keelatud tegevuste tegemine vajalik eakaaslaste heakskiidu pälvimiseks. Esinesid ka mõned soo ja asukohaga seotud erinevused gruppide vahel. Järgnevates töödes tasuks uurida eelnimetatud seoste põhjuslikkust. Soo ja asukoha kohta välja tulnud erinevus tasuks uurida kvalitatiivselt. Üheks töös ilmnenuks soovitusena teemavaldkonnaga tegelejatele, poliitikutele ning noorte koolitajatele on see, et alkoholi tarbimist ei tasu vaadelda, vaid meditsiinilise või majandusliku näitajana, vaid alkoholi tarbimise kujunemisele ja olemasolule omavad mõju ka sotsiaalsed protsessid, kontekst ja keskkond (noore kuvand sõpradest, sotsiaalne kontroll/lubatus alaealistel alkoholi tarbimiseks erinevates asukohtades) ning seda tasuks arvestada noortele alkoholi ja üldisemalt sõltuvusainete alase ennetustöö tegemisel ning ka alkoholi puudutavate poliitiliste otsuste vastu võtmisel.

6. KASUTATUD KIRJANDUS

Aasvee K., Poolakese A., Minossenko A., Kurbatova A. (2007) Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring. 2005/2006.õppeaasta tabelid. Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Aasvee K., Liiv K., & teised. (2016) Eesti kooliõpilaste tervisekäitumine. 2013/2014.õppeaasta uuringu raport. Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Alkoholiseadus (13.03.2019). Riigi Teataja I. Kasutatud 20.04.2019, <https://www.riigiteataja.ee/akt/AS>

Ahermaa, E. & teised (2003) Alkoholipoliitika areng Euroopa Liidu riikides viimastel aastakümnetel. Tallinn: Eesti Konjunktuuriinstituut

Babbie, E. R. (2000). The practice of social research. Earl Babbie. Belmont, CA: Wadsworth Pub.

Bond, M. (2015). The power of others: Peer pressure, groupthink, and how the people around us shape everything we do. London: Oneworld.

Brummer, M., Enckell, H. (2007) Laste ja noorte psühhoteraapia. Cum Grano

Bunder, A. (2018). Tallinna ja Tartu 15-16-aastaste noorte vägivaldse käitumise seos kodusest keskkonnast tulenevate teguritega. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/60948>.

Collins, D., Jordan, C., & Coleman, H. (2016). An introduction to family social work. Vancouver, B.C.: Langara College.

De Guzman, M. R., Bosch, K. R. (2007). High-Risk Behaviors Among Youth. <http://www.ianrpubs.unl.edu/pages/publicationD.jsp?publicationId=786>

Eesti Konjunktuuriinstituut (2018) Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis Aastaraamat 2018. Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Euroopa Komisjon (25.03.2011). Riigi Teataja I. Kasutatud 24.04.2019, http://ec.europa.eu/assets/eac/youth/library/publications/indicator-dashboard_en.pdf

European Cities Against Drugs. (2016). Kasutatud: 06.01.2019 <http://www.ecad.net/mission-statement?showall=&start=2>

Guzman, M.R.T. (2007). Friendship, peer influence, and peer pressure during the teen years. University of Nebraska Lincoln. <http://www.ianrpubs.unl.edu/live/g1751/build/g1751.pdf>

Kidron, A. (2004). Suhtlemine. Tartu: Mondo.

Lepane, L. Joosing, M. & teised (2018) Eesti alkoholiturg, alkoholi tarbimine ja alkoholipoliitika 2017. aastal. Tallinn: Eesti Konjunktuuriinstituut

Möller, G. (2010). Alkoholi tarbimise sotsiaalse surve uuring.
<http://www.rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/4866/1/Emor2010.pdf>

McNeely, C., Blanchard J. (2009). The teen years explained: a guide to healthy adolescent development. Johns Hopkins University. http://www.jhsph.edu/research/centers-and-institutes/center-for-adolescent-health/_includes/Interactive%20Guide.pdf

Noorsootöö seadus (1.01.2018). Riigi Teataja I. Kasutatud 12.04.2019,
<https://www.riigiteataja.ee/akt/104072017039>

Oja L, Piksööt J, Rahno J. (2019) Eesti kooliõpilaste tervisekäitumise uuring. 2017/2018.õppeaasta tabelid. Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Pinnar, M. (2016) Tartu koolinoorte alkoholitarbimise mõjurid Euroopa Noored 2014 andmete tuginedes. Tartu Ülikool. <https://dspace.ut.ee/handle/10062/51959>

Planet Youth. (i.a.). planetyouth.org

Siimann, S. (2015) Koolinoorte riskikäitumine Tartu 2014/15 noorsoouuringu andmetel. Tartu Ülikool. <http://dspace.ut.ee/handle/10062/48021>:

Sotsiaalministeerium. (2014). Alkoholipoliitika roheline raamat.
https://www.tai.ee/images/PDF/Alkoholipoliitika_roheline_raamat.pdf.

Rahvusvahelise uurimisprojekti "Youth in Europe/Planet Youth" eesti andmete kollektsioon. (i.a.). <https://sisu.ut.ee/esta/esta-poolt-vahendatavad-uuringuandmed-1996-2018>.

Read, J. P., Wood, M. D., Kahler, C. W., Maddock, J. E., & Palfai, T. P. (2003). Examining the role of drinking motives in college student alcohol use and problems. *Psychology of Addictive Behaviors*, 17(1), 13-23.

Reile R, Tekkel M, Veideman T. (2019) Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring 2018. Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Sigfusdottir, I. D., Thorlindsson, T., Kristjansson, A. L., Roe, K. M., & Allegrante, J. P. (2008). Substance use prevention for adolescents: The Icelandic Model. *Health Promotion International*, <http://www.rannsóknir.is/wp-content/uploads/2015/06/Substance-use-prevention-for-adolescents-the-Icelandic-Model.pdf>

Tervise Arengu Instituut. (i.a.) Kasutatud 11.01.2019, <https://alkoinfo.ee/et/moju/alkoholi-moju-tervisele/noored/>

Terviseinfo.ee (2017) Kasutatud 16.03.2019, <https://www.terviseinfo.ee/et/tervise-edendamine/uldpohimotted/tervisemojurid>

Valentine, G., Holloway, S., Knell, C., & Jayne, M. (2008). Drinking places: Young people and cultures of alcohol consumption in rural environments. *Journal of Rural Studies*, 24(1), 28-40. doi:10.1016/j.jrurstud.2007.04.003

Valo, K. (2014). Noorte alkoholitarbimise põhjused, harjumused ja teadlikkus selle kahjulikkusest. Tartu Ülikool. Pärnu Kolledž.

Viru, A., & Volver, A. (2004) Alkohol Kuidas säästa end tulevikuks. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Wagenaar, A. C., Finnegan, J. R., Wolfson, M., Anstine, P. S., Williams, C. L., & Perry, C. L. (1993). Where and how adolescents obtain alcoholic beverages. *Public health reports* (Washington, D.C. : 1974), 108(4), 459-464.

WHO. (2011). Alkoholi Tarvitamisega seotud kahjude vähendamise sekkumiste efektiivsuse ja kuluefektiivsuse tõendus (Eesti Karskusliit AVE, Tõlge). Tallinn: Eesti Karskusliit Ave.

Wilson, G. L., & Hanna, M. S. (2005). *Groups in context: Leadership and participation in small groups*. Boston, MA: McGraw-Hill.

Youth in Europe. (i.a.). <http://youthineurope.org/>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Indrek Nägelik,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Tallinna ja Tartu koolinoorte alkoholi tarbimise seotus sotsiaalsete mõjuteguritega,

mille juhendaja on Rein Murakas,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Indrek Nägelik
14.05.2019